

Ortaokul Öğrencilerinin Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation Of Secondary School Children's Opinions In Terms Of Law And Justice

Doç.Dr.Ömer Faruk SÖNMEZ*
SÜMEYYA AYCIL**

Öz:

Eğitim ve öğretim en temelde ailede başlayacak ve devamında da okul yaşamıyla olgunlaşmaya başlamaktadır. Çocuk önce aileden aldığı eğitimi okulla devam ettirir. Çocuğun gelişimini tamamlayan bu süreçte eğitimde bir aksamanın olması çocuğun hak arama, demokrasi bilinci gibi konularda yeteri düzeyde gelişimini engelleyecektir. Tamda bu noktada Hukuk ve Adalet dersinin amacı toplumda hukuk ve adalet bilincini küçük yaşlardan itibaren oluşmasını sağlamaktır. Günümüzde demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi Hukuk ve Adalet bilincinin oluşturulduğu bireylere bağlıdır. Bu çalışma kapsamında da ortaokul öğrencilerinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada tarama modelinde nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ülkemiz genelinde Hukuk ve Adalet dersini alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Tokat ilinde Hukuk ve Adalet dersini alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi” anketi ile elde edilmiştir. Ankette yer alan nicel veriler SPSS 22.0 istatistik analiz programı kul-

Not:ikinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, sonmez.omerfaruk@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8910-2817>

MEB,Sosyal Bilgiler Öğretmeni, sumeyyeycil@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4195-1692>

lanılarak tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen nitel maddelere ilişkin veriler ise kategorilere ayrılarak, tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinde dersin katkısının olduğu yönünde sonuçlar ortaya çıkmış ve Öğrencilerin dersi günlük hayatla bağdaştırabilmelerine yardımcı olmak için ders esnasında örnek olay, drama, ilgi çekici hikâyeler ve çeşitli görsellerle desteklenmiş bir eğitim ortamı sunulması gerektiği önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: Hukuk, Adalet bilinci, Adalet, Hak

Abstract:

Education and teaching start in the family and begin to mature with school life. The child gets the education from the family before the school. In this process, which completes the child's development, having a disruption in education will prevent the child from a sufficient level of development in rights, democracy awareness. At this point, the aim of the Law and Justice course is to enable the consciousness of law and justice in society from an early age. Today, the healthy functioning of democracy depends on the individuals in which the consciousness of Law and Justice is formed. Within the scope of this study, the opinions of secondary school students about the Law and Justice course were evaluated. Qualitative and quantitative research methods were used in the survey model. The universe of the study consists of students taking Law and Justice course in our country. The sample of the study consisted of students taking Law and Justice course in Tokat. The research data were obtained by the Evaluation of students' opinions about Law and Justice course "developed by the researcher. Quantitative data in the questionnaire were tabulated and interpreted by using SPSS 22.0 statistical analysis program. The data on the qualitative substances obtained within the scope of the research were categorized and tabulated and interpreted. According to the results of the study, it is suggested that there is a contribution of the course in the opinions of students about the Law and Justice course, and it is suggested that the students should be provided with a education environment supported by case studies, drama, interesting stories and various visuals.

Keywords: Law , Justice Consciousness, Justice, Due(Right)

Giriş:

İnsanlar ve gelecek nesil için eğitim olmazsa olmaz bir demirbaştır. Toplum yaşamının durağan bir yapıda olmaması gelecek nesiller için aktarılacak bilgilerde yeniliklerin olmasını zorunlu kılmıştır. Asırlar boyunca öğrenilecek bilgilerin hem nicel hem de nitel yönde değişmesi eğitimin kurumsallaşmasını gerekli kılmıştır. Okullaşmayla birlikte eğitim daha organize bir hale gelerek belirlenen amaçlar doğrultusunda bireylere sunulmuştur. Toplum olarak eğitimden beklenen temel amaç toplumun geleceği olan çocukları genç yaşlardan itibaren her yönden donanımlı hale getirerek temel becerileri, temel ihtiyaçları kendi başlarına karşılayabilen bir nesil oluşturmalarıdır. Bu amaçlarla eğitim bireylere bilgi ve beceri sağlamanın ötesine geçerek toplumun yaşamasına ve kalmasına olanak sağlayacaktır. İnsan toplumsal hayatın vazgeçilmez bir üyesidir. Toplumsal hayat, yeniliklerden ve değişimlerden çok çabuk etkilenen bir özelliğe sahiptir. Bu özellik toplumsal hayatta birçok soruna sebep olabilmektedir.

Sosyal bilimlerin odağında insanın olmasından dolayı insanı ilgilene tüm gelişmelerle sosyal bilimler ilgilenebilir. Sosyal bilimler insanı, toplumu farklı açılardan çok yönlü olarak ele alır. Bu sayede sosyal bilimler insani olayları daha iyi analiz etmemize olanak sağlamaktadır. Hayatımız boyunca biz insanları direkt veya dolaylı yollardan etkileyen, etkisinde kaldığımız olaylar ve olgular olmuştur. Bu olay ve olgular özellikle günümüzde ayrı bir boyut kazanmıştır. Örneğin, teknolojik gelişmeler hayatımızın her anında bizimle birlikte olmakta ve bizim için gerek uygun gerekse kolaylaştırıcı etkisi olmaktadır. İnsanlar bu gibi gelişmelere ayak uydurabildikleri ölçüde sosyal hayatlarında rahat edebilmektedirler. Hayatımızın her anında yer alan evimize kadar giren bu teknolojiye yararlanabilmek için gelişmelere çabuk uyum sağlamak gerekmektedir. Uyum sağlayabilmek için haberdar olmak ve uyum sağlayacak yeterliliğe de sahip olmak gerekmektedir. Bu gibi durumları çocuğun ilk eğitim kurumu olan aile yeteri ölçüde sağlayamamaktadır (Erden, 1996). Bireylere aile hayatının dışında daha sistematik şekilde verilecek bir disipline ihtiyaç duyulmaktadır. İnsan karmaşık bir varlıktır, toplumda varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi bazı değerleri kazanmasına bağlıdır.

Eğitim geçmişten günümüze kadar hem felsefi sisteme hem de psikolojik yaklaşımlara dayandırılarak farklı türlerde tanımlanmıştır. Tanımlarda eğitime çok hedefler yüklenmiştir. Marksistler üretim süreci açısından, Pragmatistler istenilen davranışı kişinin kendi yaşantısıyla kazandırma süreci olarak, İdealistler Tanrı'yı anlama ve ulaşma için yapılan etkinlikler süreci olarak, realistler ise eğitimi toplumun başlıca değerlerine göre yetiştirme olarak ele almışlardır. (Sönmez, 1993, s. 77,138)

Eğitimde en çok kullanılan tanımlardan biri Ertürk' ün (1998) yaptığı tanımdır. "Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen değişime meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 1998, s. 2). Tanıma baktığımızda dikkati çeken üç unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri eğitimi alacak kişinin bu eğitimi kendi yaşantısı yoluyla alması gerektiğidir. Eğitimde öğrenmelerin öğren-

cinin kendi yaşantısı yoluyla sağlanması öğrenilenlerin daha kalıcı hale gelmesine olanak sağlamaktadır. Tanımda dikkati çeken ikinci unsur ise eğitimin kasıtlı ve istendik hedefler doğrultusunda verilmesi gerektiğidir. Eğitimde öğrenciye verilecek bilgilerin istenilen ve öğrenciye kazandırılması gerekli bilgiler olması gerekmektedir. Eğitim hayatla iç içe olan bir kurum olduğu için istenilmeyen durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Buna fırsat vermemek için eğitim hedeflerini istenilen amaçlar doğrultusuna belirleyip kasıtlı olarak yapmak gerekmektedir. Tanımda dikkati çeken son unsur ise eğitim bir süreç olmasıdır. Süreç; birikmiş bulunan, tutarlıya doğru gelişen, ucu kapalı olmayan, dinamik bir sistem olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1993, s. 2). Bireye hedeflenen davranışları kazandırmak bir süreç gerektirmektedir. Süreç bireyin gelişim yaşından ve hedeflenen davranışının niteliğinden hareketle değişebilmektedir.

Eğitim dinamik bir yapıdır. Sürekli kendini yenileyen ve bu sayede günün beklentilerine cevap verebilen eğitim kendini güncelleyebilme özelliğiyle beslenmektedir. Farklı alanlarda sunduğu derslerle insanlara kazanımda bulunan eğitim, çağın gereklerine göre derslerde değişikliğe gitmektedir. Bu derslerin başında da sosyal bilgiler dersi başı çekmektedir. Sosyal bilgiler geniş tabanlı bir ders olup birçok alanla iş birliği içerisinde. İlişkilendirmelerin çok fazla olduğu derslerin başında gelen sosyal bilgiler, dersler arası, disiplinler arası ve üniteler arası ilişkilendirmeleriyle oldukça geniş bir tabana sahiptir. Sosyal bilgiler disiplinin içeriğinde bulunan kavramlar, değerler, beceriler ve ara disiplinler bu ilişkilendirmelere imkân tanımaktadır. Toplumda yer alan bireyleri bir arada tutan yapı taşlarından biri de sahip olunan ortak değerlerdir. Toplumun gelişebilmesi, ilerleyebilmesi, çağdaşlaşabilmesi, ekonomik anlamda üst seviyelere çıkabilmesi ortak değerlerle bütünleşip kaynaşmasına bağlıdır. Ortak değerler topluma fayda sağlayan konuların başında gelmektedir. Toplumların milli şuurlarını geliştiren, toplumu var eden aynı paydada toplumu buluşturan bu unsur toplum için vazgeçilmez bir gerçektir. Toplum için önem arz eden bu durum toplumun geleceği için oldukça ciddi bir konuyu ele alır ki böylesi ciddi bir konuyu okul gibi örgün bir kurumun insanlara kazandırmasını önemli kılar. Örgün eğitim kurumları aracılığıyla böylesi ciddi bir işin yürütülmesi mümkündür (Öztürk, 2006). Sosyal bilgiler dersi istenilen bu hedefleri yerine getirebilecek yegâne derstir.

Sosyal Bilgiler, penceren dışarı baktığımızda yeryüzüne ve gökyüzüne bağlı tüm olayları insanlara tanıtan, oluşumlarını ve sebeplerini aynı şekilde açıklayan, vatandaşlığın gereklerini ve bilincini kavratan kısaca insan ve onun çevresiyle olan ilişkilerini sosyal ve fiziki açıdan geçmişten bu güne kadar açıklayan bir disiplindir (Çakıroğlu, 1987, s. 449). Yaşadığımız dönemin şartlarıyla birlikte “değişmenin bilimi” adını alan sosyal bilimler (Paykoç, 1991, s. 2), kapsamına dâhil ettiği birçok disiplin alanından oluşmaktadır. Sosyal bilimlerin alanına giren bu disiplinler insanın değişimine paralel olarak değişme ve gelişme gösteren disiplinlerdir. Bahsettiğimiz bu disiplin alanlarını; hukuk, siyaset bilimi, psikoloji, felsefe, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, ekonomi gibi çeşitli alanlar oluşturmaktadır. Sosyal bilgilerle ilgili birçok tanıma yer verilmiştir. Tanımlardan anlaşıldığı sosyal bilgiler

sosyal bilimlerin şemsiyesi altında yer edinmiş bir derstir. Sosyal bilgiler dersi günümüz koşullarına göre eğitimde kendini yenileyerek öğrencilere sunulmaktadır. Bilgi toplumunda etkili ve etkin vatandaş olmanın gerektirdiği tüm yeterlilikleri bireye kazandırmaktadır. Sosyal bilgiler doğası gereği olay ve olgulara geniş bir perspektiften bakarak bireyin yaşadığı dünya ile arasında sosyal, kültürel ve ekonomik bağlar kurmayı hedefler. Küreselleşen dünyada meydana gelen gelişmelerle farklılıklar arasındaki mesafenin giderek azalması bireyin farklı kültürlerle bir arada yaşaması, küresel çaptaki sorunlara ortak çözüm arayışlarının gerekliliği ve vatandaşlık kavramının ulus ötesi anlamlar kazanmaya başlaması sosyal bilgilerin önemi için birer göstergedir (Kolman, 2011, s. 33). Yaşadığımız toplumu oluşturan bireylerin etkin, dürüst, iyi, vatansever olmalarını sağlayacak en etkili yol sosyal bilgiler eğitiminin kalitesinden geçmektedir (Bekdaş, 2012, s. 31).

İnsan toplum içinde yaşamını sürdüren; birçok temel gereksinimlerini gidermek, hayatını güven içerisinde sürdürebilmek için sosyal bir ilişki içerisinde olan bir varlıktır. Kurulan bu ilişkilerde bireysel farklılıkların yarattığı anlaşmazlıkların oluşması kaçınılmaz bir durumdur. Oluşan bu durumların çözülmesi gerek birey gerekse toplum için önem arz etmektedir. Sağlıklı bir toplum yapısının sürdürülebilmesi için yaşanan anlaşmazlıkların giderilmesi gerekmektedir. Bu anlaşmazlıkların hangi kurallara göre çözüleceği, konulan kuralların dayanağının ne olduğu, hangi sıralamalara tabii olduğu konusu önem kazanmaktadır. Bu durum toplum hayatında tutarlılık, adalet, güven ve hukuk ihtiyacına bizi yönlendirmektedir. İnsanlar birlikte yaşamının gerekli kıldığı kurallara uymak zorundadır aksi takdirde toplumda ve bireyde oluşacak olan kargaşa hali kaçınılmaz bir boyut almaktadır. Bu kurallar birey olarak içinde bulunduğumuz toplumda neyi yapıp yapmamamız bize neyin yapılmasını isteyip istemediğimizle alakalı kurallardır. Toplumun huzur ve güvenliği oluşturulan bu kurallara uyup uyulmamasına bağlıdır. Toplum düzenini sağlayan kuralları ise; örf ve adet kuralları, davranış kuralları, ahlak kuralları, din kuralları oluşturmaktadır. Hukuk kuralları diğer kurallar içerisinde maddi yaptırım en yüksek kuralları oluşturmaktadır. Hiç kuşkusuz ki hayatımızda birey olarak bize en iyi şekilde fayda sağlayan kurallar hukuk kurallarıdır. Bu kuralların adil ve eşit şekilde bizlere sunulması ve bununla birlikte sunulan durumun içselleştirilmesi hukuk ve adalet bilinciyle yetişmiş kişilerle mümkün olacaktır. Bu konuda en büyük görev eğitime düşmektedir.

Son yıllarda birçok ülkenin dünyadaki gelişmeler ışığında eğitimlerinde yeniliğe gittiğini gözlemlemekteyiz. Birey kendi yaşadığı çevreye karşı sorumluluklarını bilen ve karşısındaki kişilerden de bu sorumlulukları yerine getirmesini isteyebilen bir donanıma sahip olmalıdır. Hukuk ve Adalet dersi kazanımları bu amaçları sağlayabilecek şekilde düzenlenmiştir.

Hukuk ve demokrasi bilincinin hakim bulunduğu ülkelerde anlaşmazlıkların oluşma riskinin diğer demokrasi bilincinin oluşmadığı ülkelere göre daha az, çıkan anlaşmazlıkların ise pratik bir şekilde çözüme kavuşturulduğunu görmekteyiz. Güçlü sosyal ve kültürel altyapıya sahip toplumlarda bireylerin daha az problem

durumları yaşadıkları bilinmektedir. İnsan hakları, hak arama, hakkını bilinçli şekilde kullanma, hukukun üstünlüğünü bilme, demokratik yaşama uyum sağlama ve demokrasinin hayatımız için vazgeçilmez öneme sahip olduğunu temele alarak bu doğrultuda eğitimin önemli rolü olduğu bir gerçektir. Eğitim ve öğretim en temelde ailede başlayacak ve devamında da okul yaşamıyla olgunlaşmaya başlayacaktır. Çocuk ilk önce aileden aldığı eğitimi okulla devam ettirir sosyal hayatından, medyadan beslenerek de kendini yetiştirirse toplum yaşamında daha az problemle karşılaşacak veyahut karşılaştığı problemi daha kolay çözecektir. Çocuğun gelişimini tamamlayan bu süreçte eğitimde bir aksamanın olması çocuğun hak arama, demokrasi bilinci gibi konularda yeteri düzeyde gelişimini engelleyecektir. Ülkeler çapında demokrasi anlayışının oluşması, bu anlayış doğrultusunda anlaşmazlıkların ortaya henüz çıkmadan önüne geçilebilmesi amacıyla yeni nesillere ilköğretim çağından itibaren örgün bir şekilde hukuk ve adalet eğitimi verilmesi gerekmektedir. Ortaokul 6. ve 7. sınıf eğitim öğretim programlarına bu amaç doğrultusunda Hukuk ve Adalet dersi konulmuştur. Dersin amacı birlikte yaşama, demokratik hoşgörü ve farklılıklara saygı kültürünün topluma egemen olması ihtiyacı duyulan altyapıyı sağlamaktır. Toplumu oluşturan bireylere eğitim aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılan bilinç, hukuk kurallarını içselleştiren bireyler yetişmesini sağlayacaktır. Eğitimde çocuğa hayatı boyunca ihtiyacı olacağı temel bilgilerin öğretilmesinin yanında toplum içinde varlığını huzurlu ve güvenli sürdürmesi için gerekli kültürel, toplumsal değerlerinde öğretilmesi esastır. Toplumda huzur ve güvenliğin temel taşları hukuk kuralları ve adalet sistemidir. Bu kavramların küçük yaşatan itibaren hukuk bilinci oluşturmak için çocuklara doğru bir şekilde öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumun nasıl bir gelecek süreceği bu bilincin sağlıklı bir şekilde oluşturulup oluşturulmadığına bağlıdır. Sıralanan durumlardan ötürü yeni nesillere Hukuk ve Adalet dersi erken yaştan itibaren okutturulmalıdır. Dersten en temel beklenti ise hukukun üstünlüğünü bilen, demokrasi ve hak anlayışıyla yetişmiş bir insan yetiştirmektir. Bu sayede Hukuk ve Adalet dersinin kazanımlarını gerçekleştirdiği çocuklarda öz saygıları ve hak arayışları gelişecek bu sayede de kendi haklarının farkında oldukları kadar başkalarının haklarına da saygı duyacaklardır.

Hukuk ve Adalet dersinin amacı toplumda hukuk ve adalet bilincini küçük yaşlardan itibaren oluşmasını sağlamaktır. Bu amaç Hukuk ve Adalet ders programında şu şekilde açıklanmaktadır; “Hukuk ve Adalet dersinde öğrencilerde sorunları ele alma, hukuk bilinci kazanma, haklarını bilme ve haklara eşlik eden sorumlulukları tanıma, haklarını arama konusunda cesaret gösterme, hak arama yolları ile ne zaman ve nasıl harekete geçilmesi gerektiğini öğrenme, hakların hukukla güvence altına alındığını bilme, adalet sistemi ve uygulayıcılarını tanıma ile uzlaşma kültürünü oluşturma konularında duyarlılık geliştirilmesi beklenmektedir. Bununla beraber günlük yaşamda makul olma, diğer bireylerin haklarına saygı gösterme, adil olma, adalete güvenme ve hukukun üstünlüğünü kabul etme gibi olumlu tutumların da geliştirilmesi hedeflenmektedir” (MEB,2005).Hukuk ve adalet dersini almış bir öğrenciden öğrendiklerini kendi hayatlarında uygulamaları

beklenmektedir. Demokrasi, hak, adalet, hukuk gibi kavramların bilincinde olup bu doğrultuda hareket eden bireylerden oluşmuş bir toplum istenilen bir durumdur.

Günümüzde demokrasinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi Hukuk ve Adalet bilincinin oluşturulduğu bireylere bağlıdır. Hukuk sistemi kapsamında bireylerin adalet sisteminden etkin bir biçimde yararlanabilmesi için gerekli bilgi ve donanımın geliştirilmesi ile çocukların adalet kurumlarına ulaşabilmelerinin önündeki engellerin azaltılması, hukuk sisteminin kapalı anlaşılması güç üslubunun aşılması ve zor öğrenilen yasalar bütünü olması algısının önüne geçerek toplumsal işlevini sistematik olarak yerine getirmesi bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın temel amacı, ortaokul çağındaki öğrencilerinin 6. ve 7. sınıfta seçmeli ders olarak aldığı Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma kapsamında, Hukuk ve Adalet dersini alan öğrencilerin, sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, ailelerinin gelir düzeyleri, okulun bulunduğu mekan ve dersin alındığı yıl değişkenlerine göre ders hakkında görüşleri açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın hukuk ve adalet eğitimi, vatandaşlık eğitimi, demokrasi eğitimi ve sosyal bilgiler öğretim programları alanına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Yöntem:

Çalışmanın modeli:

Ortaokul 6. ve 7. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirildiği bu çalışmada tarama modeli niteliğindedir. Tarama modeli geçmişte veya şu an halen var olan durumun olduğu gibi tanıtıldığı, araştırmanın konusu olan olay, birey veya nesnelere aynen kendi koşullarında olduğu gibi betimlendiği araştırmalardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2014). Bu model çerçevesinde, ortaokul öğrencilerinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri betimlemeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında, ortaokul Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerde hukuk bilincini geliştirmeye etkisi, öğrenci görüşlerine göre incelenmiştir. Bunun için nicel ve nitel araştırma yöntemi birlikte kullanılmıştır. Nicel araştırma, araştırmacı rolü olarak olay ve olguların dışında, tarafsız ve nesnel olarak verinin sayısal ifadelerle araştırma sonuçlarını genelleme yapma, nitel araştırma yöntemi de öznel bakış açısı ile verinin derinliği ve zenginliği içinde betimlenmesine olanak sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırma kapsamında dersi alan öğrencilerin derse ilişkin tutumları ve görüşleri nicel yöntem ile değerlendirilirken derse ilişkin diğer değerlendirmeleri nitel yöntem ile incelenmiştir.

Evren ve Örneklem:

Araştırma evrenini, 2014-2015 ve 2015-2016 eğitim öğretim yıllarında Hukuk ve Adalet dersi eğitimini alan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini, Tokat ilinde ve ilçelerinde Hukuk ve Adalet dersini alan 6. ve 7. sınıflardan 375 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilere anket formları doğrudan uygulanarak veriler elde edilmiş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır. Örneklem özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgi tablo da gösterilmiştir.

Veri Toplama Aracı:

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Öğrenci Görüşleri Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Anket maddeleri ilgili literatür taranarak ve öğretim programı taranarak oluşturulmuştur. Anket 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların demografik bilgilerini ve değişkenleri içermektedir. İkinci bölüm araştırmanın nicel boyutunu oluşturan 30 maddeli 3’ lü likert tipi ölçeği içermektedir. 3’ lü likert katılıyorum, kısmen katılıyorum ve katılmıyorum ifadeleri ile derecelendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın nitel boyutunu oluşturan 3 açık uçlu soru yer almaktadır. Anketin nitel ve nicel boyutuna ilişkin anket maddeleri oluşturulurken uzman görüşüne başvurulmuştur.

Hukuk ve Adalet Dersi Değerlendirme Ölçeğinin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.948>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %52.223 olan 5 faktör altında toplanmıştır. Ölçekte 6 numaralı madde eş yükleme olduğundan çıkartılmıştır. Ölçekteki 29 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan “Cronbach Alpha” hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0.938$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre ölçek adı ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı aşağıda görülmektedir.

Tablo 1: Hukuk ve Adalet Dersi Değerlendirme Ölçeği Faktör Yapısı

Boyut	Madde No	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
Adaletin Sağlanması Hukukun Yeri (Özdeğer=2.674)	16	0.655	15,276	0,862
	8	0.622		
	12	0.602		
	10	0.597		
	11	0.546		
	14	0.528		
	13	0.516		
	9	0.480		
Adalet Duygusu ve Toplumsal Yaşam (Özdeğer=2.371)	15	0.433	13,919	0,865
	30	0.652		
	24	0.642		
	22	0.575		
	23	0.548		
Hukuk ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar (Özdeğer=1.970)	25	0.655	10,931	0,854
	4	0.569		
	5	0.626		
	7	0.453		
Toplumsal Düzen ve Hukuk (Özdeğer=1.744)	3	0.752	6,275	0,844
	1	0.749		
	2	0,601		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler ve Kurumlar (Özdeğer=1.585)	19	0.704	5,822	0,899
	18	0.688		
	21	0.674		
	20	0.603		
	29	0.599		
	17	0.547		
Toplam Varyans %52.223				

Hukuk ve Adalet Dersi Değerlendirme Ölçeğinin faktör analizi değerlendirilmesinde öz değeri birden büyük faktörlerin ele alınmasına, değişkenlerin faktör içerisindeki ağırlığını gösteren faktör yüklerinin yüksek olmasına, aynı değişken için faktör yüklerinin birbirine yakın olmamasına dikkat edilmiştir. Ölçekteki faktörlerin puanları hesaplanırken faktördeki maddelerin değerleri toplandıktan sonra madde sayısına bölünerek (aritmetik ortalama) faktör puanları elde edilmiştir. Ölçek genelinden ve alt faktörlerden alınan puanlar 1 ile 3 arasında değişmektedir. Alınan puanın yüksekliği kazanım ve davranışların yüksekliğini göstermektedir.

Verilerin İstatistiksel Analizi:

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır.

İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın nitel boyutuna ilişkin açık uçlu sorulardan elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar:

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Tablo 2: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	192	51,2
	Kadın	183	48,8
	Toplam	375	100,0
Sınıf	6	188	50,1
	7	187	49,9
	Toplam	375	100,0
Yaşanılan Yer	Şehir Merkezi	16	4,3
	İlçe Merkez	245	65,3
	Köy	104	27,7
	Kasaba	10	2,7
	Toplam	375	100,0
Aylık Gelir	1000-1500	205	54,7
	1501-2500	83	22,1
	2501-3500	56	14,9
	3501 Ve Üstü	31	8,3
	Toplam	375	100,0
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	107	28,5
	Ortaokul	102	27,2
	Lise	114	30,4
	Üniversite Ve üstü	52	13,9
	Toplam	375	100,0
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	152	40,5
	Ortaokul	125	33,3
	Lise	83	22,1
	Üniversite Ve üstü	15	4,0
	Toplam	375	100,0

Seçmeli Olarak Hukuk Ve Adalet Dersini Alma Durumu	Evet	358	95,5
	Hayır	17	4,5
	Toplam	375	100,0
Seçmeli Olarak Hukuk Ve Adalet Dersi Alınan Yıl	2014-2015	66	18,4
	2015-2016	292	81,6
	Toplam	358	100,0

Öğrenciler cinsiyet değişkenine göre 192'si (%51,2) erkek, 183'ü (%48,8) kadın olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler sınıf değişkenine göre 188'i (%50,1) 6, 187'si (%49,9) 7 olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler yaşadıkları yer değişkenine göre 16'sı (%4,3) şehir merkezi, 245'i (%65,3) ilçe merkez, 104'ü (%27,7) köy, 10'u (%2,7) kasaba olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler aylık gelir değişkenine göre 205'i (%54,7) 1000-1500, 83'ü (%22,1) 1501-2500, 56'sı (%14,9) 2501-3500, 31'i (%8,3) 3501 ve üstü olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler baba eğitim düzeyi değişkenine göre 107'si (%28,5) ilkokul, 102'si (%27,2) ortaokul, 114'ü (%30,4) lise, 52'si (%13,9) üniversite ve üstü olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler anne eğitim düzeyi değişkenine göre 152'si (%40,5) ilkokul, 125'i (%33,3) ortaokul, 83'ü (%22,1) lise, 15'i (%4,0) üniversite ve üstü olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler seçmeli olarak hukuk ve adalet dersini alma durumu değişkenine göre 358'i (%95,5) evet, 17'si (%4,5) hayır olarak dağılmaktadır.

Öğrenciler seçmeli olarak hukuk ve adalet dersi alınan yıl değişkenine göre 66'sı (%18,4) 2014-2015, 292'si (%81,6) 2015-2016 olarak dağılmaktadır.

Tablo 3: Öğrencilerin Hukuk Ve Adalet Dersi İle İlgili İfadelere Verdiği Cevapların Dağılımları

	Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Ort	Ss
	f	%	f	%	f	%		
Toplumsal Yaşamda Kuralların Neden Var Olduğunu Açıklarım	16	4,3	68	18,1	291	77,6	2,730	0,531
Toplumsal Kurallar İçerisinde Hukuk Kurallarının Yerini Ayırt Ederim	15	4,0	68	18,1	292	77,9	2,740	0,523
Hukuk Kurallarına Uyulmadığı Takdirde Toplumsal Düzenin Bozulacağını Bilirim	13	3,5	43	11,5	319	85,1	2,820	0,469
Hukuk Ve Adalet Kavramları Arasındaki İlişkiyi Açıklarım	22	5,9	118	31,5	235	62,7	2,570	0,603
Adalet Ve Eşitlik Kavramlarını Birbirlerinden Ayırt Ederim	18	4,8	73	19,5	284	75,7	2,710	0,550
Toplumsal Düzenin Sağlanmasında Adaletin Rolünün Önemini Açıklarım	20	5,3	101	26,9	254	67,7	2,620	0,585
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Önemini Açıklarım	23	6,1	83	22,1	269	71,7	2,660	0,591
Hukukla İlgili Temel Kavramları (adalet,hak,hukuk Devleti.anayasa.kanun) Açıklarım	22	5,9	96	25,6	257	68,5	2,630	0,593
Sorumluluklarının Bilincinde Olan Bir Birey Olarak Davranmadığımda Hangi Hukuki Sorunlarla Karşılaşacağımı Açıklarım	26	6,9	97	25,9	252	67,2	2,600	0,616
Hukuki Sorunların Diğer Sorunlardan Farklı Yönlerinin Olduğunu Açıklarım	18	4,8	63	16,8	294	78,4	2,740	0,540
Hukuk Dışı Davranışların Neler Olduğuna Örnekler Veririm	21	5,6	63	16,8	291	77,6	2,720	0,561
Hukuk Dışı Davranışların Olumsuz Sonuçlarını Açıklayabilirim	21	5,6	71	18,9	283	75,5	2,700	0,569
Hakların Korunması Ve Adaletin Sağlanmasında Birey Olarak üzerime Düşen Görevleri Açıklarım	30	8,0	79	21,1	266	70,9	2,630	0,628
Hakkımı Hukuki Yollardan Nasıl Koruyacağımı Örnek Vererek Açıklarım	23	6,1	85	22,7	267	71,2	2,650	0,592
Hakkımı Hukuk Dışı Yollarla Aramaya Kalktığımda Sonuçlarının Ne Olacağına Örnekler Veririm	27	7,2	83	22,1	265	70,7	2,630	0,614
Hukuki Haklarımı Kullanmak Ve Aramak İçin Kimlerden, Nerelerden Yardım Alabileceğimi Öğrendim	35	9,3	93	24,8	247	65,9	2,570	0,658
Hukuki Belge Ve Bilgilere Nasıl Ulaşabileceğimi Öğrendim	22	5,9	65	17,3	288	76,8	2,710	0,570
Hukuki Bilgi Ve Belgelere Erişme Yollarını Gerektiğinde Kullanırım	21	5,6	111	29,6	243	64,8	2,590	0,595
Hak Arama Konusunda İzleyeceğim Hukuki Süreçleri Öğrendim	20	5,3	91	24,3	264	70,4	2,650	0,579
Haklarımızın Hukukla Güvence Altına Alındığını Öğrendim	30	8,0	116	30,9	229	61,1	2,530	0,640
Anlaşmazlıkların Barışçıl Yollarla Çözülmesi Gerektiğini Örneklerle Açıklarım	30	8,0	59	15,7	286	76,3	2,680	0,615

Hukuki Sorunları Çözmede Görevli Olan Kurumların, Kuruluşların İşleyişini Açıklarım	27	7,2	61	16,3	287	76,5	2,690	0,598
Farklı Kurumların Farklı Hukuki Sorunları Ele Aldığını Öğrendim	14	3,7	49	13,1	312	83,2	2,790	0,488
Yargılama Sisteminde Çalışan Kişilerin Görevlerini Açıklarım	14	3,7	73	19,5	288	76,8	2,730	0,522
Yargılama Sisteminin Adaletin Sağlanmasında Önemli Bir Yere Sahip Olduğunu Öğrendim	25	6,7	117	31,2	233	62,1	2,550	0,618
Yargı Sistemindeki Kurumların İşlevlerinin Farklı Olduğunu Açıklarım	33	8,8	83	22,1	259	69,1	2,600	0,645
Güven Duymanın Adaletin Başlangıcı Olduğunu Öğrendim	29	7,7	84	22,4	262	69,9	2,620	0,625
Adaletsiz Olduğunda Kendimin Ve Toplumun Bundan Nasıl Etkileneceğini Bilirim	16	4,3	67	17,9	292	77,9	2,740	0,530
Günlük Yaşamda Adil Olmaya Özen Gösteririm	26	6,9	111	29,6	238	63,5	2,570	0,621
Adalet Duygusunu Olumsuz Etkileyen Uygulamaları Sorgularım	40	10,7	85	22,7	250	66,7	2,560	0,679

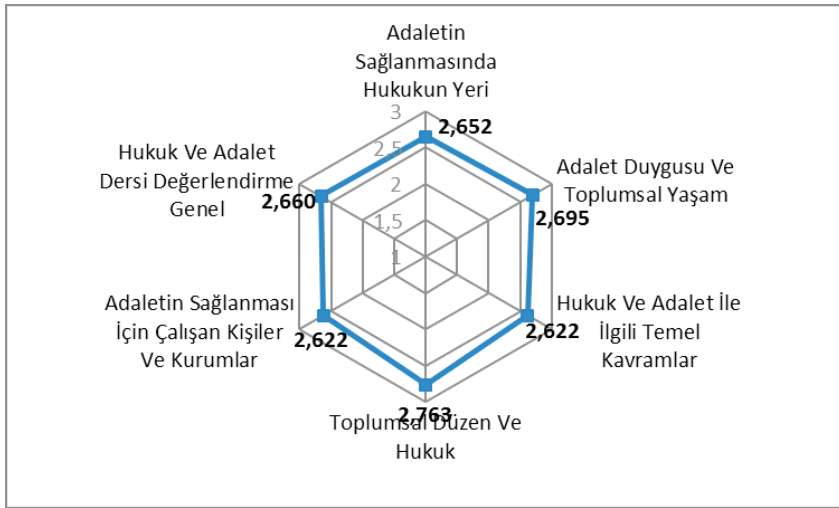
Araştırmaya katılan öğrencilerin Hukuk Ve Adalet Dersi ile ilgili ifadelere verdiği cevaplar incelendiğinde yüksek düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Tablo 4: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Ortalaması

	N	Ort	Ss	Min.	Max.	Ö l ç e k M i n - Maks.
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	375	2,652	0,402	1,000	3,000	1-3
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	375	2,695	0,367	1,000	3,000	1-3
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	375	2,622	0,438	1,000	3,000	1-3
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	375	2,763	0,387	1,000	3,000	1-3
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	375	2,622	0,421	1,000	3,000	1-3
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	375	2,660	0,355	1,000	3,000	1-3

Araştırmaya katılan öğrencilerin “adaletin sağlanmasında hukukun yeri” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,652±0,402); “adalet duygusu ve toplumsal yaşam” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,695±0,367); “hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,622±0,438); “toplumsal düzen ve hukuk” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,763±0,387); “adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,622±0,421); “hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel” ünitesine ilişkin kazanım düzeyi yüksek (2,660±0,355); olarak saptanmıştır.

Şekil 1: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımlara İlişkin Diyagram

Tablo 5: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Anne Eğitim Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	P	Fark
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	İlkokul	152	2,642	0,399	2,237	0,084	
	Ortaokul	125	2,603	0,405			
	Lise	83	2,747	0,354			
	Üniversite Ve üstü	15	2,630	0,589			
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	İlkokul	152	2,655	0,392	3,200	0,023	3>1
	Ortaokul	125	2,668	0,355			3>2
	Lise	83	2,798	0,277			
	Üniversite Ve üstü	15	2,750	0,526			
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	İlkokul	152	2,589	0,464	3,817	0,010	3>1
	Ortaokul	125	2,566	0,431			3>2
	Lise	83	2,759	0,346			
	Üniversite Ve üstü	15	2,667	0,548			
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	İlkokul	152	2,768	0,378	1,874	0,134	
	Ortaokul	125	2,707	0,414			
	Lise	83	2,835	0,322			
	Üniversite Ve üstü	15	2,778	0,530			
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	İlkokul	152	2,602	0,395	1,400	0,242	
	Ortaokul	125	2,589	0,462			
	Lise	83	2,703	0,367			
	Üniversite Ve üstü	15	2,644	0,577			
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	İlkokul	152	2,641	0,347	2,894	0,035	3>1
	Ortaokul	125	2,616	0,361			3>2
	Lise	83	2,757	0,302			
	Üniversite Ve üstü	15	2,674	0,541			

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel

puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,894$; $p=0,035<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Anne eğitim düzeyine lise olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,757\pm0,302$), anne eğitim düzeyine ilkokul olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,641\pm0,347$) yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyine lise olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,757\pm0,302$), anne eğitim düzeyine ortaokul olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,616\pm0,361$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin adaletin sağlanmasında hukukun yeri, toplumsal düzen ve hukuk, adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Aylık Gelire Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	1000-1500	205	2,557	0,441	9,831	0,000	2>1
	1501-2500	83	2,803	0,235			3>1
	2501-3500	56	2,698	0,371			4>1
	3501 Ve Ustu	31	2,789	0,380			
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	1000-1500	205	2,631	0,389	4,988	0,002	2>1
	1501-2500	83	2,753	0,288			3>1
	2501-3500	56	2,777	0,315			4>1
	3501 Ve Ustu	31	2,815	0,413			
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	1000-1500	205	2,518	0,483	8,998	0,000	2>1
	1501-2500	83	2,750	0,290			3>1
	2501-3500	56	2,746	0,352			4>1
	3501 Ve Ustu	31	2,742	0,435			
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	1000-1500	205	2,714	0,430	2,574	0,054	
	1501-2500	83	2,819	0,287			
	2501-3500	56	2,804	0,323			
	3501 Ve Ustu	31	2,860	0,402			
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	1000-1500	205	2,543	0,450	5,467	0,001	2>1
	1501-2500	83	2,725	0,343			3>1
	2501-3500	56	2,705	0,361			4>1
	3501 Ve Ustu	31	2,715	0,431			
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	1000-1500	205	2,577	0,386	8,839	0,000	2>1
	1501-2500	83	2,771	0,227			3>1
	2501-3500	56	2,732	0,303			4>1
	3501 Ve Ustu	31	2,777	0,375			

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=8,839$; $p=0,000<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aylık gelir 1501-2500 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,771\pm0,227$), aylık gelir 1000-1500 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,577\pm0,386$) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir 2501-3500 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,732\pm0,303$), aylık gelir 1000-1500 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,577\pm0,386$) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir 3501 ve ustü olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,777\pm0,375$), aylık gelir 1000-1500 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,577\pm0,386$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal düzen ve hukuk puanları ortalamalarının aylık gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 7: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Baba Eğitim Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	İlkokul	107	2,610	0,443	3,141	0,025	4>1 3>2
	Ortaokul	102	2,587	0,379			
	Lise	114	2,698	0,376			
	Üniversite Ve üstü	52	2,763	0,391			
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	İlkokul	107	2,659	0,380	3,051	0,029	4>1 3>2 4>2
	Ortaokul	102	2,635	0,388			
	Lise	114	2,737	0,313			
	Üniversite Ve üstü	52	2,793	0,383			
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	İlkokul	107	2,579	0,478	3,996	0,008	4>1 3>2 4>2
	Ortaokul	102	2,537	0,439			
	Lise	114	2,675	0,409			
	Üniversite Ve üstü	52	2,760	0,370			
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	İlkokul	107	2,776	0,363	2,690	0,046	4>2 4>3
	Ortaokul	102	2,716	0,405			
	Lise	114	2,734	0,412			
	Üniversite Ve üstü	52	2,891	0,322			
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	İlkokul	107	2,587	0,445	1,469	0,223	
	Ortaokul	102	2,577	0,407			
	Lise	114	2,662	0,409			
	Üniversite Ve üstü	52	2,692	0,422			
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	İlkokul	107	2,627	0,379	3,309	0,020	4>1 3>2 4>2
	Ortaokul	102	2,599	0,344			
	Lise	114	2,696	0,331			
	Üniversite Ve üstü	52	2,766	0,350			

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,309$; $p=0,020<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Baba eğitim düzeyine üniversite ve üstü olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,766\pm 0,350$), baba eğitim düzeyine ilkokul olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($2,627\pm 0,379$) yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyine lise olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($2,696\pm 0,331$), baba eğitim düzeyine ortaokul olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puan-

larından (2,599±0,344) yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyine üniversite ve üstü olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları (2,766±0,350), baba eğitim düzeyine ortaokul olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından (2,599±0,344) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 8: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Yaşanılan Yere Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	Şehir Merkezi	16	2,424	0,549	1,992	0,115
	İlçe Merkez	245	2,672	0,395		
	Köy	104	2,637	0,371		
	Kasaba	10	2,678	0,568		
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	Şehir Merkezi	16	2,578	0,416	1,187	0,314
	İlçe Merkez	245	2,717	0,363		
	Köy	104	2,666	0,371		
	Kasaba	10	2,625	0,317		
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	Şehir Merkezi	16	2,531	0,397	0,287	0,835
	İlçe Merkez	245	2,631	0,440		
	Köy	104	2,613	0,439		
	Kasaba	10	2,650	0,474		
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	Şehir Merkezi	16	2,667	0,404	0,474	0,701
	İlçe Merkez	245	2,776	0,391		
	Köy	104	2,747	0,382		
	Kasaba	10	2,767	0,353		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	Şehir Merkezi	16	2,563	0,459	0,261	0,853
	İlçe Merkez	245	2,617	0,446		
	Köy	104	2,635	0,355		
	Kasaba	10	2,700	0,422		
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	Şehir Merkezi	16	2,524	0,433	0,912	0,435
	İlçe Merkez	245	2,672	0,361		
	Köy	104	2,650	0,319		
	Kasaba	10	2,681	0,433		

Araştırmaya katılan öğrencilerin adaletin sağlanmasında hukukun yeri, adalet duygusu ve toplumsal yaşam, hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar, toplumsal düzen ve hukuk, adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar, hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 9: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	T	P
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	Erkek	192	2,596	0,430	-2,789	0,005
	Kadın	183	2,710	0,364		
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	Erkek	192	2,645	0,398	-2,735	0,006
	Kadın	183	2,747	0,323		
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	Erkek	192	2,556	0,474	-3,022	0,003
	Kadın	183	2,691	0,386		
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	Erkek	192	2,689	0,437	-3,829	0,000
	Kadın	183	2,840	0,310		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	Erkek	192	2,576	0,450	-2,146	0,032
	Kadın	183	2,669	0,385		
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	Erkek	192	2,603	0,386	-3,181	0,002
	Kadın	183	2,719	0,310		

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t(373)=-3.181$; $p=0.002<0,05$). Kadınların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($\bar{x}=2,719$), erkeklerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($\bar{x}=2,603$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 10: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Seçmeli Olarak Hukuk Ve Adalet Dersini Alma Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	Evet	358	2,664	0,395	2,814	0,005
	Hayır	17	2,386	0,481		
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	Evet	358	2,704	0,362	2,252	0,025
	Hayır	17	2,500	0,415		
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	Evet	358	2,631	0,433	1,891	0,059
	Hayır	17	2,427	0,506		
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	Evet	358	2,764	0,391	0,405	0,686
	Hayır	17	2,726	0,294		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	Evet	358	2,626	0,421	0,925	0,356
	Hayır	17	2,529	0,426		
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	Evet	358	2,668	0,352	2,123	0,034
	Hayır	17	2,482	0,381		

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının seçmeli olarak hukuk ve adalet dersini alma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t(373)=2.123$; $p=0.034<0,05$). Dersi alanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($\bar{x}=2,668$), dersi almayanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($\bar{x}=2,482$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar, toplumsal düzen ve hukuk, adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar puanları ortalamalarının seçmeli olarak Hukuk ve Adalet dersini alma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 11: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Seçmeli Olarak Hukuk Ve Adalet Dersi Alınan Yıla Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	T	P
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	2014-2015	66	2,576	0,426	-2,024	0,044
	2015-2016	292	2,684	0,385		
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	2014-2015	66	2,621	0,388	-2,063	0,040
	2015-2016	292	2,723	0,354		
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	2014-2015	66	2,587	0,433	-0,917	0,360
	2015-2016	292	2,641	0,433		
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	2014-2015	66	2,727	0,405	-0,854	0,394
	2015-2016	292	2,773	0,389		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	2014-2015	66	2,510	0,469	-2,496	0,013
	2015-2016	292	2,652	0,406		
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	2014-2015	66	2,587	0,367	-2,086	0,038
	2015-2016	292	2,686	0,346		

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının seçmeli olarak Hukuk ve Adalet dersi alınan yıl değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t(356)=-2,086$; $p=0,038<0,05$). 2015-2016 olanların hukuk ve adalet dersi değerlendirme genel puanları ($\bar{x}=2,686$), 2014-2015 olanların Hukuk ve Adalet dersi değerlendirme genel puanlarından ($\bar{x}=2,587$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar, toplumsal düzen ve hukuk puanları ortalamalarının seçmeli olarak hukuk ve adalet dersi alınan yıl değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 12: Hukuk Ve Adalet Dersine Yönelik Kazanımların Sınıfa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	T	P
Adaletin Sağlanmasında Hukukun Yeri	6	188	2,656	0,390	0,216	0,829
	7	187	2,647	0,416		
Adalet Duygusu Ve Toplumsal Yaşam	6	188	2,709	0,343	0,747	0,456
	7	187	2,681	0,390		
Hukuk Ve Adalet İle İlgili Temel Kavramlar	6	188	2,608	0,450	-0,633	0,527
	7	187	2,636	0,426		
Toplumsal Düzen Ve Hukuk	6	188	2,768	0,382	0,254	0,800
	7	187	2,758	0,393		
Adaletin Sağlanması İçin Çalışan Kişiler Ve Kurumlar	6	188	2,638	0,408	0,761	0,447
	7	187	2,605	0,435		
Hukuk Ve Adalet Dersi Değerlendirme Genel	6	188	2,666	0,347	0,323	0,747
	7	187	2,654	0,363		

Araştırmaya katılan öğrencilerin adaletin sağlanmasında hukukun yeri, adalet duygusu ve toplumsal yaşam, hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar, toplumsal düzen ve hukuk, adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar, Hukuk ve Adalet dersi değerlendirme genel puanları ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın veri toplama aracı olan, Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Öğrenci Görüşleri Ölçeği' nin üçüncü bölümünde dersi alan öğrencilere üç tane açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen cevapların benzerliğine göre cevaplar kategorilendirilmiştir.

Araştırmada Hukuk ve Adalet dersi kazanımları doğrultusunda dersin öğrencilerde farkındalık oluşturma seviyesini, günlük hayatta ders kazanımlarını etkin olarak kullanıp kullanmadıklarını, hukukun gerekliliğine olan inançlarının düzeyini en açık şekilde yansıtacak sorular sorulmuştur. Sorulara verilen cevaplarda çelişkili ifadeler, cevap yazılmayan sorular boş olarak değerlendirilmiştir. Üç tane açık uçlu soru sorulmuştur ve her soruya verilen cevap benzerliğinden yola çıkarak her soru numaralandırılıp, kategorilendirilmiştir. Aşağıdaki tabloda birinci sorunun içerik analizi yapılmıştır.

1.Açık uçlu soru:

Çevrenizde adaletsizlik olarak düşündüğünüz durumlarla karşılaştınız mı? Karşılaştığınızda nasıl tepki verirdiniz?

Tablo 13: Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi 1. açık uçlu soru analizi

Cevaplar	Yüzde %	Frekans
1.Cevap:Karşılaşmadım karşılaştım tepki vermem	%1,6	6
2.Cevap:Karşılaşmadım karşılaştım tepki veririm	%41,86	157
3.Cevap:Karşılaştım tepki vermedim	%8,53	32
4.Cevap:Karşılaştım tepki verdim	%40,8	153
Boş	%7,2	27
Toplam	%100	375

Tablo incelendiğinde birinci açık uçlu soruya 348 öğrencinin cevap verdiği görülmektedir. Soruya ilişkin verilen yanıtlara bakıldığında öğrencilerin günlük hayatlarında adaletsizlik ile karşılaşma ya da karşılaşmama yüzdelerinin birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. 1. cevapda 6(%1,6) öğrencinin adaletsizlik diye nitelendirdiği bir durumla karşılaşmadıklarını ve karşılaştırsa bile tepki vermek istemedikleri görülmektedir. Bu durum Hukuk ve Adalet dersi kazanımlarına ters düşmektedir. Hukuk ve Adalet dersi kazanımlarının etkili bir şekilde öğrenciye kazandırılmadığı görülmektedir.

“Karşılaşmadım karşılaştım tepki vermem” şeklinde yanıt veren öğrencilerin (f=6) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Adaletsizlikle karşılaşmadım karşılaştım bile sesimi çıkarmam” Ö:102

“Karşılaşmadım. Sessiz kalmayı tercih ederim” Ö:157

2. cevaba verilen yanıttan yola çıkarak öğrencilerin çoğunluğunun (%41,86) adaletsizlik diye nitelendirdikleri durumlarla karşılaşmadıkları ancak karşılaşmaları haline tepki verecek düzeyde kendilerine inandıkları verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu durum Hukuk ve Adalet dersi kazanımları doğrultusunda istenilen bir durumdur. Ancak adaletsizlik durumunun günlük hayattan örneklerle öğrencilere tanıtılması sağlanarak öğrencilerin gündelik hayatta değerlendirmelerde daha dikkatli olmaları sağlanmalıdır.

“Karşılaşmadım karşılaştım tepki veririm” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=157) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Hiç böyle bir olaya denk gelmedim. Denk gelseydim duruma el atardım” Ö:92

“Karşılaştığım olmadı olsaydı adaleti sağlamaya çalışırdım” Ö: 105

3.cevapta Hukuk ve Adalet dersi kazanımlarına ters bir durum söz konusudur. 32 (%8,53) öğrencinin Hukuk ve Adalet dersi aldıktan sonra adaletsiz bir durumla karşılaşmaları ve tepkide bulunmadıkları görülmüştür. Bu, ders kazanımlarına ters bir durumdur. Çünkü Hukuk ve Adalet dersi öğrencilerin adaletsizlik durumlarında neler yapabileceklerini, hangi yollardan bu tarz olaylara tepki vereceklerini öğrencilere kazandıracak şekilde tasarlanmıştır.

“Karşılaştım tepki vermedim” şeklinde cevapta bulunan öğrencilerin (f=32) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Çevremde gördüklerim oluyor fakat ben karışmıyorum” Ö: 107

“Komşularımız arasında oldu ben ilgilenmedim” Ö : 110

4.cevapta öğrencilerin adaletsizlik diye nitelendirdikleri durumlarla karşılaştıkları ve bu durumlara gereken tepkiyi verdikleri görülmektedir. 153 (%40,8) kişinin verdiği yanıtta yola çıkarak Hukuk ve Adalet dersinin kazanımlarının çoğu öğrenciye etkin bir şekilde kazandırıldığı görülmektedir.

“Karşılaştım tepki verdim” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=153) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Çevremde çok adaletsizlik oluyor. Bende olaya karışarak onlara doğru yolu gösteriyorum.” Ö: 82

“Adaletsiz bir durum olduğunda gerekli yerlere söyleyerek adaletin sağlanmasına yardım ediyorum.” Ö:85

Cevap 2 ve cevap 4’den çıkarılacak ortak sonuç öğrencilerin adaletsizlik durumuyla karşılaşsın veya karşılaşmasın gereken tepkiyi verebilecek düzeyde olmalarıdır. Cevap 2’de öğrenciler adaletsizlik durumuyla karşılaşmadıklarını ancak karşılaşsalar tepki vereceklerini ifade etmişlerdir. Cevap 4’de ise adaletsizlik durumuyla karşılaştıklarını ve tepkilerini verdiklerini ifade etmişlerdir. Hukuk ve Adalet dersi öğrencilerde bu farkındalığı oluşturmak istemektedir. Bu doğrultuda Hukuk ve Adalet dersi öğrencilerde anlamlı farkındalık meydana getirmiştir.

1.açık uçlu soruya çelişkili ifadeler ve soruya cevap verilmemesinden dolayı 27 öğrencinin cevabı boş olarak değerlendirilmiştir.

2.açık uçlu soruya üç farklı cevap benzerliklerine göre kategorilendirilmiştir. Aşağıdaki tabloda cevapların analizi yapılmıştır.

2.Açık uçlu soru:

Hukuk ve Adalet dersini aldıktan sonra çevrenizdeki olaylara verdiğiniz tepkilerde nasıl bir değişme oldu?

Tablo 14: Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi 2. açık uçlu soru analizi

Cevaplar	Yüzde	Frekans
1.Cevap: Olumlu yönde bir değişme oldu	%76,26	286
2.Cevap:Olumsuz yönde bir değişme oldu	%1,3	5
3.Cevap:Değişme olmadı	%15,46	58
Boş	%6,93	26
Toplam	%100	375

Tablo incelendiğinde sorulara verilen cevaplar doğrultusunda Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerin yaşamlarında ne düzeyde bir farklılık oluşturduğu görülmektedir.

1.cevaba bakıldığında 286 (%76,26) öğrenci çoğunluğuyla Hukuk ve Adalet dersinin öğrencilerin hayatlarında önemli bir değişiklik meydana getirdiği görülmektedir. 286 (%76,26) öğrenci Hukuk ve Adalet dersini aldıktan sonra günlük hayatlarında değişiklik meydana geldiğini ifade ederek, dersin kazanımlarının öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Hukuk ve Adalet dersinin öğrenciler üzerindeki etkililiğini göstermektedir.

“Olumlu yönde bir değişme oldu” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=286) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Değişim oldu artık sessiz kalmıyorum” Ö:55

“ Oldu. Önceden fark etmediğim olayları fark ettim ve tepki vermeye başladım.” Ö:62

2.cevaba bakıldığında, 5 (%1,3) öğrencinin Hukuk ve Adalet dersini aldıktan sonra hayatında bir değişme olmadığını ifade etmiştir. Bu istenilmeyen bir durumdur ancak yapılacak olan ders içi etkinliklerle öğrenci farklılıkları göz önünde bulundurulup durum istenilen seviyeye çıkarılabilir.

“Olumsuz yönde bir değişme oldu” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=5) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Dersten sonra sessiz kalmayı tercih ettim” Ö:201

“Olaylara karışmamaya başladım” Ö: 205

3.cevaba bakıldığında ise cevap 2’de ki gibi istenilmeyen bir durum ortaya çıkmıştır. 58 (%15,46) öğrenci Hukuk ve Adalet dersinin hayatlarında bir değişim meydana getirmediğini ifade etmiştir. Bu durumun oluşmaması için ders içeriğinin veya ders işlenişinin geliştirilmesi gerekmektedir.

“Değişme olmadı” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=58) bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Önceden de haksızlığa kızılıyordum şimdide aynı kızılıyorum “ Ö:12

“Dersten sonrada öncede karışmıyordum” Ö: 15

Soruya 26 (%6,93) öğrencinin cevabı çelişkili ifadeler ve cevap yazılmamasından dolayı boş olarak değerlendirilmiştir.

3.açık uçlu soruya verilen cevaplar benzerliklerine göre iki kategoriye ayrılmıştır. Cevap yazılmayan ve çelişkili ifadeler içeren cevaplar boş olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda ki tabloda soruya verilen cevaplar analiz edilmiştir.

3.açık uçlu soru:

Yaşamımızın her anında hukuk kurallarıyla iç içe yaşarız. Bu kurallar hayatımızda olmalı mı? Neden?

Tablo 15: Hukuk ve Adalet Dersine İlişkin Öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi 3. açık uçlu soru analizi

Cevaplar	Yüzde %	Frekans
1.Cevap: Olmalı çünkü gereklidir.	%91,2	342
2.Cevap:Olmamalı çünkü gereksizdir.	%1,3	5
Boş	%7,46	28
Toplam	%100	375

Tabloya bakıldığında öğrencilerin 342’sinin (%91,2) hukuk kurallarının hayatımızda olmasını istediği ve bunu bir gereklilik olarak değerlendirdiği görülmektedir. Hukuk ve Adalet dersini alan bir öğrencinin öncelikle bu dersi neden alması gerektiğini bilmesi oldukça önemlidir. Soruya verilen 1. cevapta öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersini almalarının nedenini biliyor olmaları dersin öğrenilmesi açısından oldukça yarar sağlayacaktır. Öğrencilerin güdüledikleri derste daha başarılı oldukları bilinen bir gerçektir. Soruya verilen 1. cevaptan yola çıkarak Hukuk ve Adalet dersinin önemi ve gerekliliğini bilen öğrenciler dersin kazanımlarını etkili bir şekilde alacaktır.

“Olmalı çünkü gereklidir” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=342) bazı ifadeleri şu şekildedir:

“Olmalıdır çünkü hukuk olmazsa suç artar” Ö:122

“Olmalıdır olmazsa kavga çok olur” Ö: 151

2.cevaba bakıldığında 5 (%1,3) öğrencinin hukukun olmaması gerektiğini, gereksiz olduğunu düşündüğünü görmekteyiz. Verilen cevaplara bakıldığında bu şekilde düşünen öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersinden fazla beklenti içinde olmayacaklarını çıkartabiliriz. Öğrencilere öncelikle hukukun önemini, hukuk olmadığında neler olabileceğinin anlatılmasının yararlı olacağı görülmektedir. Bu sayede Hukuk ve Adalet dersinin önemi anlaşılacaktır.

“Olmamalı çünkü gereksizdir” şeklinde cevap veren öğrencilerin (f=5) bazı ifadeleri şu şekildedir:

“Olmasının bir anlamı yok” Ö:92

“Olmamalı daha rahat oluruz” Ö:97

3.Açık uçlu soruya çelişkili ifadeler ve cevap yazılmamasından dolayı 28 (%7,46) öğrencinin cevabı boş olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç:

Araştırmada ortaokul 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar araştırmanın alt amaçlarına göre ele alınacaktır.

Birinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt amacını ortaokul öğrencilerinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda nicel ve nitel bulgularla araştırma sonuçları aşağıdaki gibidir.

Ortaokul 6. ve 7. sınıflara seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin bu dersi alan öğrencilere dersin kazanımları doğrultusunda hazırlanmış otuz tane nicel üç tane nitel veri alınmasını sağlayan anket uygulanmıştır. Bulgulara bakıldığında Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin olumlu yönde yüksek çıktığı görülmektedir. Anket soruları dersin ünite sıralamasına ve kazanımlarına önem verilerek hazırlanmıştır. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplarda Hukuk ve Adalet dersiyle birlikte tutumlarında ve davranışlarında farkındalık meydana geldiği görülmektedir. Öğrencilerin hukuksal olayları açıklama durumları, hukuksal olaylarda nerelere başvurulacağını bilme, haklarının neler olduğunu açıklama gibi birçok durumda yüksek seviyede farklılık meydana gelmiştir. Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri dersin üniteleri kapsamında değerlendirildiğinde her bir ünitenin kazanım düzeyi anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın ikinci alt amacını ortaokul öğrencilerinin seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farkın olma düzeyi oluşturmaktadır.

Adaletin sağlanmasında hukukun yeri ünitesi doğrultusunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre adaletin sağlanmasında hukukun yeri ünitesinde daha yüksek tutum ve farkındalık oluşturdıkları sonucunu varılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden adalet duygusu ve toplumsal yaşam ünitesinde kadınların erkeklere göre tutum ve davranışlarının daha üst seviyede olduğu görülmüştür.

Hukuk ve adalet ile ilgili temel kavramlar ünitesinde bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre kazanım ve tutumlarında daha üst seviyede oldukları sonucuna varılmıştır.

Toplumsal düzen ve hukuk ünitesinde bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Adaletin sağlanması için çalışan kişiler ve kurumlar ünitesinde bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Genel anlamda hukuk ve adalet dersi için bayan ve erkek öğrenciler arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu sonucuna varılmıştır. Bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre hukuk ve adalet dersine ilişkin tutum düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın üçüncü alt amacını ortaokul öğrencilerine seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında yaşadıkları yer değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farkın olma düzeyi oluşturmaktadır.

Hukuk ve Adalet dersini alan öğrencilerin derse ilişkin görüşleri ile yaşadıkları yer arasında yapılan araştırmaya göre anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın dördüncü alt amacını ortaokul öğrencilerine seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri arasında anne ve babalarının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farkın olma düzeyi oluşturmaktadır.

Araştırmada Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin annenin eğitim düzeyi doğrultusunda farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Annenin eğitim düzeyi ile öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri arasında anlamlı düzeyde

fark olduğu görülmüştür. Anne eğitim düzeyi lise olan öğrenciler anne eğitim düzeyi ilkököl olan öğrenci arasında anlamlı bir fark meydana gelmiştir. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerinde farklılık meydana gelmiştir. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin görüşlerinde yükselme meydana gelmiştir. Aynı şekilde Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri ile babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklar meydana gelmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerinde farklılıklar meydana gelmiştir.

Beşinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın beşinci alt amacını ortaokul öğrencilerine seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri arasında ailenin aylık geliri değişkenine göre anlamlı düzeyde fark oluşma seviyesi oluşturmaktadır.

Araştırmada Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri ile öğrencinin ailesinin aylık geliri arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Öğrencinin ailesinin aylık gelir miktarı arttıkça Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşlerinde farklılaşma seviyesi yüksek çıkmıştır. Öğrencinin Hukuk ve Adalet dersine ilişkin tutum ve davranışları aylık gelir miktarı azaldıkça düşmüş, aylık gelir miktarı arttıkça yükselmiştir.

Altıncı Alt Amaca İlişkin Sonuçlar:

Araştırmanın altıncı alt amacını ortaokul öğrencilerine seçmeli olarak okutulan Hukuk ve Adalet dersine ilişkin görüşleri arasında dersin alındığı yıl ve okutulan sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde fark oluşma seviyesi oluşturmaktadır.

Hukuk ve Adalet dersinin okutulduğu sınıf düzeyleri ile hukuk ve adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Hukuk ve Adalet dersine ilişkin öğrenci görüşleri ile hukuk ve adalet dersinin alındığı yıl arasında anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır. 2015-2016 eğitim öğretim yılında alınan Hukuk ve Adalet dersi diğer yıllara göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler:

Araştırma çerçevesinde öneriler şu şekildedir:

Öğrenciler Hukuk ve Adalet bilinci konusunda istenilen seviyeye ulaştırılmıştır. Bu seviyeyi korumak ve daha üst seviyelere taşımak için program günün şartlarına uygun olarak geliştirilmelidir. Ders kitapları, ders materyalleri bu kapsamda gözden geçirilmelidir.

Öğretmenlerin daha işlevsel olmaları, derste öğrenciyi daha etkin kılacak etkinliklere yer vermeleri oldukça önemlidir. Okul yönetimi öğretmene bu konuda destek vermelidir. Öğrencileri hukuksal konularda gerekli kurumlarla iş birliği içinde olmalarına olanak sağlanmalıdır.

Öğretmenlere gerekli durumlarda seminer ve hizmet içi eğitim verilerek ders için donanımlı hale gelmelerine yardımcı olunmalıdır.

Öğrencilerin dersi günlük hayatla bağdaştırabilmelerine yardımcı olmak için ders esnasında örnek olay, drama, ilgi çekici hikâyeler ve çeşitli görsellerle desteklenmiş bir eğitim ortamı sunulmalıdır. Bu sayede öğrenciler çevrelerinde ki olaylara daha objektif bakacaklardır.

Öğrencilere oluşturulmak istenen hukuk bilgisi ve adalet bilinci sadece Hukuk ve Adalet ders saatiyle kısıtlı kalmamalı öğrencilere okulda çeşitli etkinlik imkânı sağlanarak daha ilgi çekici hale getirilmelidir.

Öğrencilere kazandırılan hukuk ve adalet bilinci diğer derslerle de desteklenerek daha kalıcı öğrenmeye imkân verilmelidir.

Kaynakça:

BEKDAŞ, Fatih (2012), İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Öğrenci Boyutunda Kazanım Düzeylerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

ÇAKIROĞLU, Osman. (1987), “Cumhuriyet Döneminden Bu Yana Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirmenin Dünü, Bu Günü, Yarını”, Gazi Üniversitesi Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu. Ankara.

ERDEN, Münire (1996),. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.

ERTÜRK, Selahattin (1998), *Eğitimde Program Geliştirme*, Başarı Yayınevi, Ankara.

KOLUMAN, Sadri, (2011), İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına Yönelik Öğretmen Görüşleri (Balıkesir İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

MEB. (2005), İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB. (2005), İlköğretim Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB. (2007), İlköğretim Halk Kültürü (6. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB. (2007), İlköğretim Halk Kültürü (7. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB. (2007), İlköğretim Halk Kültürü (8. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

MEB. (2005), *Sosyal Bilgiler 6. – 7. Sınıf Programı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

SÖNMEZ, Veysel (1999), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Kılavuzu*. MEB: Öğretim Kitapları Dizisi.

SÖNMEZ , Veysel (1999), *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, İstanbul:MEB Yayınları.

ÖZTÜRK, Cemil (2006), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara.

PAYKOÇ, Fersun (1991), *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: A.Ü. Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

YILDIRIM, Cemal (2006), *Bilim Tarihi*. Ankara: Remzi Kitabevi.

YILDIRIM, Cemal (2004), *Bilim Felsefesi*. Ankara: Remzi Kitabevi.

ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK, Fatma. (2011), *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Extended Abstract:

The social sciences are concerned with all developments dealing with human because the focus of social sciences is human being. The social sciences deal with society as diverse from different angles. In this way, social sciences allow us to better analyze human events. Throughout our lives, we have been influenced by events or events that affect people directly or indirectly. These events and phenomena, especially nowadays have gained a different dimension. We see that in countries where the consciousness of law and democracy is dominant so the risk of disagreement is less than in other countries where the consciousness of law and democracy is less. Thus the disputes are solved in a practical way.

The aim of the research:

The main aim of the study is to determine the opinions of the secondary school students about the law and justice course that they take as elective courses in the 6th and 7th grades. The opinions of 6th and 7th grade students in tokat example in the light of the data will be tried to be about the law and justice course.

Method of research:

In this research, the effect of the secondary school law and justice course on improving the law consciousness of students was examined according to the views of the students. Quantitative and qualitative research methods have been used together. Quantitative research, outside of the event and phenomenon as the role of the researcher, is a result of generalized numerical expression of the results of the research in objective way. The qualitative research method also allows to describe the depth and richness of data with a subjective perspective. (yıldırım & şimşek, 2013). While evaluating the attitudes and opinions of the students taking the course in the research by the quantitative method, the other evaluations related to the course were examined by qualitative method.

Population and sampling:

The research universe consisted of the students who took the law and justice course in the academic years 2014-2015 and 2015-2016. The research sample consists of 375 students from 6th and 7th grades who took law and justice course in tokat and its counties.

Data collection tool:

In the study, "evaluation questionnaire of student s' opinions related to law and justice course" was used as data collection tool. Questionnaire items were created

by scanning the relevant literature and education programs. The survey consists of 3 parts. The first part includes the demographic information and variables of the participants. The second part consists of 3 point likert type scale with 30 items that forms the quantitative dimension of the study. The statements “I agree, I agree in part and disagree” were graded.

Statistical analysis of data:

The data obtained from the study were analyzed by using spss (statistical package for social sciences) for windows 22.0 program. Number, percentage, mean, standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. T-test for the comparison of quantitative continuous data between two independent groups and one-way anova test for the comparison of quantitative continuous data between two independent groups were used. Scheffe test was used as a complementary post-hoc analysis to determine the differences after the anova test. The findings were evaluated at 95% in confidence interval and 5% meaningfulness level. The data obtained from the open-ended questions regarding the qualitative dimension of the research were evaluated by content analysis from qualitative research methods.

Results and conclusion:

In the research, the opinions of 6th and 7th grade students about the law and justice course were examined. In this section, the results of the research will be discussed according to the sub-objectives of the study.

First sub-purpose results:

Thirty-one quantitative and three qualitative data were collected from the students who took law and justice course as an elective course taught to the 6th and 7th grades students of the secondary school. When the findings are examined, it is observed that the views of students about law and justice course are high. The questionnaire questions were prepared by giving importance to the unit rankings and gains of the course. Thanks to the law and justice course, awareness of the students about their attitudes and behaviors has been observed from their answers in questionnaire. There has been a high level of difference in many cases, such as the students' explanation of legal events, knowing where to apply in legal cases, and explaining what their rights are. When the opinions of students about the law and justice course were evaluated within the scope of the course units, the acquisition level of each unit was significantly higher.

Second sub- objective results:

The second sub-objective of the study is that there is a significant difference between the views of secondary school students regarding the law and justice course practice according to the gender variable.

There were significant differences in terms of gender variable according to the unit of the place of law in providing justice. When women and men were compared, it was concluded that women have higher attitudes and awareness in the unit of place of law in providing justice. Among the students who participated in the research, women were found to be at a higher level of attitudes and behaviors in the unit of sense of justice and the social life. It was concluded that female students are higher in their acquisitions and attitudes than male students in the unit of basic concepts of law and justice. In the unit of social order and law, female students got higher scores than male students. It has been observed that female students have higher scores than male students in the unit of working people and institutions to provide justice. It was concluded that there were significant differences between male and female students in terms of law and justice. Female students have higher attitudes towards law and justice than male students.

Third sub- objective results:

The third sub-objective of the study is that there is a significant difference between the views of the secondary school students about the law and justice course practices which are taught as elective according to the place they live in. There was no significant difference between the opinions of the students taking the law and justice course according to the results of the study and the place where they live in.

Fourth sub- objective results:

The fourth sub-objective of the study is to create awareness level in significant difference among the views of parents and their opinions about the law and justice course which are taught to secondary school students according to their education level. In the study, it was found out that the views of the students on the law and justice course differ according to the education level of the mother. It was observed that there was a significant difference between mother's education level and student's views on law and justice course. There was a significant difference between the level of mother education graduated from high school and primary school. As mother education level increased, students' opinions on law and justice course differed. As education level of mothers increased, the views of the students increased. Similarly, there were significant differences between the student views and the education level of the father about the law and justice course. As the education level of fathers increased, there were differences in the views of the students about the course of law and justice.

Fifth sub-objective results:

The fifth sub-objective of the study is to create a difference in a significant level between the views of the secondary school students studied law and justice course according to variable of monthly income of the family. In the study, a significant difference was found between the opinions of the students about the law and justice course and the monthly income of the students' families. The higher monthly income of the students' family, the higher level of differentiation in his views on law and justice course increases. The attitudes and behaviors of students related to the law and justice course decreased as the monthly income decreased. As the monthly income increased, they increased too.

Sixth sub-objective results:

The sixth sub-objective of the study is to determine the level of difference between the views of the secondary school students according to variable of the grade and the education year.

Suggestions:

The students were reached to the desired level in respect of law and justice consciousness. To maintain this level and move to higher levels, the program should be developed in accordance with the conditions of the day. Textbooks and course materials should be reviewed in this context.

It is very important for teachers to be more functional and to discourse activities that will make the student more effective in the course. The school management should support the teacher in this regard. Students should be allowed to cooperate with the necessary institutions in legal matters.

Teachers should be provided with seminars and in-service training to help them be equipped for the course if they are necessary.